

Студент 4 курсу

факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Анотація. Розглянуто проблеми оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. Вивчено особливості формування бази оподаткування для податку з доходів фізичних осіб. Досліджено соціально-регулюючу роль податку на доходи фізичних осіб, вплив застосування податкових ставок на величину доходів платників.

Аннотация. Рассмотрены проблемы налогообложения доходов физических лиц в Украине. Изучены особенности формирования базы налогообложения для налога с доходов физических лиц. Исследованы социально-регулирующая роль налога на доходы физических лиц, влияние применения налоговых ставок на величину доходов плательщиков.

Annotation. The problems of personal income taxation in Ukraine were discussed. Peculiarities of the tax base for levying natural person's income were studied. The socio-regulatory role of tax on personal income, the impact of tax rates on the tax payers' income level was investigated.

Ключові слова: податкова система, податок на доходи фізичних осіб, податкова ставка, податкова знижка, податкова соціальна пільга, доходи, база оподаткування.

Розвиток соціально-орієнтованої ринкової економіки України вимагає становлення такої системи оподаткування доходів фізичних осіб, елементи якої відповідали б сучасним принципам оподаткування, визначеним цілям економічної політики та світовим тенденціям. Україна пройшла тривалий і складний шлях економічного розвитку, податки органічно ввійшли в її економічне життя та стали стабільним джерелом формування доходів бюджету, вагомим фінансовим регулятором макроекономічних процесів.

Податок з доходів фізичних осіб (ПДФО) є досить важливим у податковій системі України. Одним з характерних особливостей є його значне соціально-економічне значення, масштабність кількості платників цього податку, розмірами загальних надходжень до бюджету.

Вагомим складовою податкової системи є оподаткування доходів громадян. Податок на доходи фізичних осіб є прямим податком та має сприяти такому розподілу податкового тягаря, за якого більше платять ті члени суспільства, котрі мають вищі доходи.

Проблематиці формування податкової політики щодо фізичних осіб присвячено праці таких відомих вітчизняних фінансистів, як: В. Андрущенко, О. Василик, А. Крисоватий, П. Мельник, С. Онишко, Л. Тарангул, А. Соколовська, В. Федосов та ін.

Метою статті є дослідження механізму застосування ставок оподаткування доходів громадян, соціальні аспекти такого оподаткування, відповідність принципу рівності та соціальної справедливості, розкриття основних методичних засад оподаткування доходів фізичних осіб.

Податок на доходи фізичних осіб в Україні належить до загальнодержавних податків. За бюджетною класифікацією, наведеною у Бюджетному кодексі України, ці надходження є закріпленим джерелом доходів бюджету.

Податку на доходи фізичних осіб притаманні як фіскальні, так і регулятивні властивості. Зокрема, за твердженням Суторміної В. М., податок на доходи громадян виконує у фінансовій системі роль макроекономічного стабілізатора та мікроекономічного регулятора, що впливає на прибутковість господарювання та реальні доходи населення [1, с. 189].

Податковий кодекс України передбачає оподаткування доходів фізичних осіб за помірно прогресивною шкалою, що відображає пряму залежність розміру податку від отриманого доходу

і більш точно відбиває економічну сутність податку на доходи фізичних осіб. Так, базова ставка податку складає 15 %. Якщо загальна сума отриманих платником податку у звітному податковому місяці доходів перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої Законом України "Про Державний бюджет України на 2011 рік" ставка податку становитиме 17 % для суми перевищення з урахуванням податку, сплаченого за ставкою 15 %.

Базою оподаткування ПДФО є загальний оподатковуваний дохід загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку включаються:

- 1) доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику податку відповідно до умов трудового договору (контракту);
- 2) суми винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору;
- 3) доходи від продажу об'єктів майнових і немайнових прав, зокрема інтелектуальної (промислової) власності, та прирівняні до них права;
- 4) частина доходів від операцій з майном, розмір якої визначається згідно з положеннями статей 172 – 173 Податкового кодексу;

© Білокудря Т. С., 2014

- 5) дохід від надання майна в лізинг, оренду або суборенду;
- 6) оподатковуваний дохід (прибуток), не включений до розрахунку загальних оподатковуваних доходів минулих податкових періодів;
- 7) сума заборгованості платника податку за укладеним ним цивільно-правовим договором, за якою минув строк позовної давності та яка перевищує суму, що становить 50

відсотків місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року;

8) дохід у вигляді дивідендів, вигащів, призів, процентів;

9) інвестиційний прибуток від проведення платником податку операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах;

10) дохід у вигляді вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна;

11) сума надміру витрачених коштів, отриманих платником податку на відрядження або під звіт та неповернутих у встановлені законодавством строки;

12) кошти або майно (нематеріальні активи), отримані платником податку як хабар, викрадені чи знайдені як скарб, не зданий державі згідно із законом, у сумах, які визначені обвинувальним вироком суду незалежно від призначеної ним міри покарання;

13) дохід у вигляді неустойки (штрафів, пені), відшкодування матеріальної або немайнової (моральної) шкоди;

14) сума страхових виплат, страхових відшкодувань, викупних сум або пенсійних виплат, що сплачуються платнику податку за договорами довгострокового страхування життя та недержавного пенсійного забезпечення;

15) сума пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення відповідно до закону, страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), внесків на пенсійні вклади, внесків до фонду банківського управління, сплачена будь-якою особою – резидентом за платника податку чи на його користь;

16) дохід, отриманий платником податку як додаткове благо;

17) дохід, отриманий платником податку за зданий (проданий) ним брутт дорогоцінних металів;

18) інші доходи.

Для окремих доходів, перелічених у пунктах 167.2 – 167.4 статті 167 Податкового кодексу України, визначено ставки у розмірі 5, 10 та 30 % від бази оподаткування незалежно від розміру отриманого доходу [2].

Додатковим елементом правового механізму ПДФО є податкова соціальна пільга. Кучерявенко М. П. [3] трактує цю категорію "податкова пільга" як звільнення платника податків від нарахування і сплати податку або сплату ним податку в меншому розмірі за наявності підстав, зазначених законодавством України.

Податковим кодексом України передбачено можливість застосування до ПДФО податкової знижки. Методичні засади надання податкової знижки полягають у такому:

1. Податковий кодекс вводить певні обмеження права платників податку на одержання податкової знижки, зокрема, якщо платник податку не скористався правом на нарахування податкової знижки за наслідками звітного податкового року, то таке право на наступні податкові роки не переноситься. Податкова знижка може застосовуватися виключно до доходів, одержаних платником податку у вигляді заробітної плати протягом року.

2. Платник податку, який бажає скористатися правом на податкову знижку щодо сум, сплачених на навчання, може подати річну податкову декларацію до податкової інспекції за місцем податкової реєстрації платника податку про суму свого загального річного оподаткованого доходу у вигляді заробітної плати, вказати в ній сплачені суми та підтвердні документи щодо податкової знижки.

3. До податкової знижки можуть бути включені фактично здійснені протягом звітного податкового року платником податку витрати, підтверджені відповідними платіжними та розрахунковими документами.

4. Також передбачено певні особливості стосовно порядку надання платникам ПДФО податкової знижки на відсотки за іпотечним кредитом та більш конкретно визначено, в яких саме навчальних закладах плата за навчання може бути включена до податкової знижки [4].

В Україні значна частина населення отримує доходи, нижчі за середньомісячну заробітну плату по Україні, більш того – за прожитковий мінімум. Водночас, однакова відсоткова ставка по-різному впливає на рівень життя окремого платника податку. За однакової ставки при незначних доходах зменшуються витрати на вкрай необхідні матеріальні блага, а при значно більших доходах – лише заощадження.

Оподаткування доходів фізичних осіб у більшості економічно розвинених країн здійснюється диференційовано: на більший дохід застосовується більша податкова ставка. Така податкова політика стримує різке розшарування суспільства на бідних і багатих і тим самим сприяє соціальній рівновазі. Податковий кодекс України дещо підвищив податковий тиск на доходи заможних громадян (ставка податку 17 % суми перевищення десятикратного розміру мінімальної заробітної плати, оподаткування депозитів, податок на нерухомість, тощо – хоча останні – в майбутньому), проте не зменшив фіскальний тиск на доходи незаможних.

Наприклад, найбільшнє населення країн ЄС або взагалі не сплачує персональний податок, або сплачує невелику його частку, що є прикладом ефективного застосування принципу соціальної справедливості податкових систем. У розвинених країнах світу система прибуткового оподаткування будується таким чином, що неоподатковуваний дохід залежить від кількості дітей, сімейного стану платника та способу оподаткування за єдиною чи роздільною системою. Застосування аналогічної норми в Україні дало б змогу знизити податковий тиск на доходи малозабезпечених осіб [5].

Отже, чинний порядок оподаткування доходів фізичних осіб та запровадження помірно-прогресивної шкали, сприяють підвищенню збирання податку, зменшенню стимулів до трансформації високих доходів у натуральні форми та до інших способів ухилення від оподаткування.

Основним напрямом подальшого вдосконалення законодавчої бази у цій сфері має стати зменшення податкового навантаження на соціально незахищені верстви населення та зростання відповідальності платників податку за ухилення від оподаткування.

Наук. керівн. Волошан І. Г.

Література: 1. Суторміна В. М. Держава – податки – бізнес: (із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки) / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, В. Л. Андрущенко. – К.: Либідь, 1992. – 328 с.

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.inrd.gov.ua/nk/>. 3.

Кучерявенко Н. П. Налоговое право : учебник / Н. П. Кучерявенко. – Х. : Легас, 2001. – 584 с. 4. Поліщук В. Л. Методичні засади оподаткування доходів фізичних осіб в контексті впровадження податкового кодексу України [Електронний ресурс] / В. Л. Поліщук. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Prvse/2012_1/2_10.pdf. 5. Помулева В. М. Соціальні аспекти податку на доходи фізичних осіб: світовий та вітчизняний доступ / В. М. Помулева // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 1 (18). – С. 354–356.